केन्द्रीय विद्यालय संगठन

गुरुग्राम संभाग

वार्षिक-परीक्षा

विषय: - संस्कृतम् समय: - 2:30

कक्षा-अष्टमी पूर्णांकः – 6

नाम ---------------------- अनुक्रमांक: -----------

कक्षा अनुभागश्च ----------- दिनाँक: ---------------निरीक्षकस्य हस्ताक्षरम्.........

अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वार: खण्डा: सन्ति –

1) अपठित-अवबोधनम् 05
2) रचनात्मककार्यम् 10
3) अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् 15
4) पठित-अवबोधनम् 30

निर्देश: -1. सर्वे प्रश्ना: अनिवार्या: सन्ति ।

2. प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायामेव लेखनीयानि ।

क	+	ख	+	ग	+	घ	=	

....
परीक्षकस्य हस्ताक्षरम्

(क) अपठित –अवबोधनम् **5** अंका:

1. अपठितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत –

एकस्मिन् ग्रामे एक: व्याध: वसति स्म |तस्य नाम भैरव: आसीत् | स: जीविकार्थम् पशून् हत्वा नगरे विक्रीणाति स्म |एकदा स: आखेटाय वनम् अगच्छत् |तत्र तेन एक: मृग : अपश्यत् | स: तम् मृगम् अमारत् ,तम् च नीत्वा गृहम् प्रति अचलत्| तदैव स: मार्गे एकं सिहम् अपश्यत् | तम् सिहं दृष्ट्वा स:

अचिन्तयत्–‘’यदि एष: सिह: अपि प्राप्त: भवेत् तर्हि अहम् प्रभूतं धनं प्राप्स्यामि ‘’|अनेन लोभेन यावत् स: सिहं प्रति शरम् अक्षिपत् तावत् एव सिह: अपि व्याधम् आक्राम्यत स: व्याध: च तदा पंचतत्वं गतौ |

एकपदेन उत्तरत – एक पद में उत्तर लिखो | ½X2 = 1

1) व्याध: कुत्र वसति स्म ? शिकारी कहाँ रहता था ?

....

2) व्याध: कम् अमारयत् ? शिकारी ने किसको मारा ?

....

पूर्णवाक्येन उत्तरत - पूरे वाक्य में उतर लिखो | 1 x 2 = 2

[क] सिहं दृष्ट्वा स: किम् अचिन्तत् ? शेर को देखकर उसने क्या सोचा ?

....

2. स: मार्गे कम् अपश्यत् ? रास्ते में उसने किसको देखा ?

....

भाषिक कार्य - 1/2 x4 = 2

[क] ‘’क्रीणाति ‘’ अस्य पदस्य क: विपर्यय: अत्र प्रयुक्त:? इस शब्द का पर्यायवाची शब्द लिखो |

[क] क्रीणाति: [ख] क्रीणति [ग] विक्रीणाति [घ] विक्रीणाति

[ख] स: तम् नीत्वा गृहम् प्रति अचलत् | वाक्ये तम् पदम् कस्मै प्रयुक्तं ?

इस वाक्य में तम् शब्द किसके लिए प्रयोग हुआ है ?

[क] व्याधाय [ख]मृगाय [ग] सिहाय [घ]भैरवाय

[ग] अनुच्छेदे अचिन्तयत् इति क्रियाया: कर्तृ पदम् किम् ? इस शब्द का कर्तापद अनुच्छेद से लिखो |

[क] तम् [ख] सिह: [ग] दृष्ट्वा [घ] स:

[घ]“एकदा स: आखेटाय वनं अगच्छत्” अत्र अव्ययपदम् किम् ? इस वाक्य मे अव्यय शब्द कौनसा है ?

[क] एकदा [ख] आखेटनाय [ग] वनम् [घ] अगच्छत्

खण्ड (ख) रचनात्मकं-कार्यम्- 10 अंका:

2 अधोलिखितानिपदानि आधृत्य वाक्यानि रचयत- शब्दो को प्रयोग करके संस्कृत मे वाक्य लिखो |

1 x 5=5

1. स्वकीयम्..

2. पठति ....

3. पत्रम्...

4. सर्वदा..

5. क्षेत्रम् ....

3 मञ्जूषातःपदानिचित्वाकथांपूरयत - **1 x 5=5**

क्षुद्रः, वृद्धः , साट्टहासम् , अकस्मात् , मोचयितुम् ,

एकस्मिन् वने एक: (**1**)............................. व्याघ्र: आसीत् | स: एकदा व्याधेन विस्तारिते जाले बद्ध: अभवत् | स: बहुप्रयासं कृतवान् किन्तु जालमुक्त: नाभवत् | (**2**)...........................तत्र एक: मूषक: समागच्छत् | बद्धं व्याघ्रं दृष्ट्वा स: तम् अवदत् – अहो ! भवान्जाले बद्ध: | अहं त्वां (**3**).......................... इच्छामि | तच्छ्रुत्वा व्याघ्र: (**4**)........................अवदत् – अरे ! त्वं (**5**)............................जीव: मम साहाय्यं करिष्यसि | यदि त्वं मां मोचयिष्यसि | तर्हि अहं त्वां न हनिष्यामि | मूषक: स्वकीयै: लघुदन्तै: तज्जालस्य कर्तनम् कृत्वा तं व्याघ्रं बहि: कृतवान् |

खण्ड = ग (अनुप्रयुक्त व्याकरणम्) 15

प्रश्नः 4 अधोलिखितान् अङ्कान् संस्कृतभाषायां लिखत -1*5=5

(क) 15 .... (ख़) 24..............................(ग)60...................................

(घ) 70................................... (ङ)100..................................

प्रश्नः 5 यथानिर्देशमुत्तरत- 5

(क) 'पतति ' इति क्रियापदे कः लकार **: ? (** ' पतति ' क्रियापद में कौन-सा लकार है।**)**

i लट् ii लोट् iii लङ् iv लृट् उत्तरम् =**..............................**

ख. ' चल् **'** धातु लट् लकारे प्रथमपुरुषे एकवचने किं रुपं भविष्यति **? (** चल् धातु के लट्लकार प्रथम पुरुष एकवचन में क्या रूप होगा **।)**

i चलसि ii चलति iii चलामि iv चलतः उत्तरम् =**..............................**

(ग**)** पठति पठतः पठन्ति **(** कः पुरुषः **) (**पठति पठतः पठन्ति में कौन सा पुरुष है**?)**

i प्रथमपुरुष: ii मध्यमपुरुषः iii उत्तम पुरुषः iv महापुरुषः उत्तरम् =**............................**

(घ**) (**गच्छति**)** निम्नलिखित पदे कः लकार**: ?**

(गच्छति पद में कौन-सा लकार है**?)**

i लट्लकारः ii लोटलकारः iii विधिलिङ् लकार iv लृट्लकार उत्तरम्=**.........................**

(ङ**)** चलिष्यति**..............** चलिष्यन्ति रिक्तपूर्ति कुरुत **-** रिक्त स्थान की पूर्ति करें**)**

i चलिष्यति ii चलिष्यतः iii चलिष्यन्ति उत्तरम् =**.........................**

6. अधोलिखितानां पदानां संधिविच्छेदं कुरुत – **1 x 5=5**

1. सूर्याचल: - सूर्य+...............................
2. तथैव - ....+एव
3. ग्रंथोऽयम् - ग्रन्थ:+.......................
4. बहिरागत्य = बहिः + ...
5. काञ्चित्= .... +चित्

खण्ड = घ (पठितावबोधनम्) **(30)**

7.अधोलिखितपदेषुधातुं प्रत्ययं च लिखत – **1 x 5=5**

	पदानि =	धातु:	+	प्रत्यय:
यथा –	गन्तुम् =	गम्	+	तुमुन्
	द्रष्टुम् =	....	+	....
	पातुम् =	....	+	....
	खादितुम्=	....	+	....
	पठितुम्=	....	+	....
	क्रीडित्वा	....	+	....

8 रेखांकितानिपदानिआधृत्यप्रश्ननिर्माणंकुरुत- **1 x 5=5**

(1) <u>जागरूकतया</u> एव स्वच्छताऽभियानमपि गतिं प्राप्स्यति।

....

(2) धेनुः <u>शाकफलानामावरणैः</u> सह प्लास्टिकस्यूतमपि खादति स्म।

....

(3) <u>वायुवेगः</u> सर्वथाऽवरुद्धः आसीत्।

....

(घ) सर्वे अवकरं संगृह्य <u>अवकरकण्डोले</u> पातयन्ति।

....

(ङ) अधुना प्लास्टिकनिर्मितानि <u>वस्तूनि</u> प्रायः प्राप्यन्ते।

....

पठितअवबोधानम् **30** अंका:

प्रश्न = **7** निम्न अनुच्छेदं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् उत्तरत-(नीचे लिखे अनुच्छेद को पढ़कर उस पर आधारित प्रश्नों के उत्तर दीजिए-) **5**

अद्य संपूर्णविश्वे "डिजिटलइण्डिया" इत्यस्य चर्चा श्रूयते। "डिजिटलइण्डिया" पदस्य कः भावः इति मनसि जिज्ञासा उत्पद्यते। कालपरिवर्तनेन सह मानवस्य आवश्यकताऽपि परिवर्तते। प्राचीनकाले ज्ञानस्य आदान-प्रदानं मौखिकम् आसीत्, विद्या च श्रुतिपरम्परया गृह्यते स्म। अनन्तरं तालपत्रोपरि भोजपत्रोपरि च लेखनकार्यम् आरब्धम्। परवर्तिनि काले कर्गदस्य लेखन्याः च आविष्कारेण सर्वेषामेव मनोगतानां भावानां कर्गदोपरि लेखनं प्रारब्धम्। टंकणयंत्रस्य आविष्कारेण तु लिखिता सामग्री टंकिता सती बहुकालाय सुरक्षिता अतिष्ठत्।

I. एकपदेन उत्तरत-**(**एक पद में उत्तर दीजिए**)** **½*2=1**

"डिजिटलइण्डिया" इत्यस्य चर्चा कुत्र श्रूयते? "डिजिटलइण्डिया" की चर्चा कहाँ सुनी जाती है ?

प्राचीनकाले ज्ञानस्य आदान-प्रदानं कीदृशम् आसीत् ?

प्राचीनकालमें ज्ञान का आदान-प्रदान कैसे होता था ?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत-**(**पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए**)** **1*2=2**

कस्य पदस्य कः भावः इति मनसि जिज्ञासा उत्पद्यते?किस पद का भाव मन में जिज्ञासा पैदा करता है?

III. कस्य आविष्कारेण तु लिखिता सामग्री टंकिता जाता ?

किसके आविष्कार से लिखित सामग्री टाईप की गई ?

III. भाषिक कार्यम्-**(**भाषा-कार्य**)** **½*4=2**

(i) 'परिवर्तिनि काले' अनयो: पदयोः विशेष्यपदं किम्?

(क) काले (ख) परिवर्तिनि (ग) काल: (घ) परिवर्तितः उत्तरम् =

(ii)अनुच्छेदे 'मानवस्य' इत्यस्य कर्तृपदस्य क्रियापदम् किमस्ति**?**

(क) मानवस्य (ख) कालपरिवर्तनेन (ग) परिवर्तते (घ)आवश्यकता उत्तरम् =

(iii) अनुच्छेदे 'लिखितम्' इति पदस्य कः विपर्ययः आगतः**?**

(क) लेखनम् (ख) प्रदानम् (ग) मौखिकम् (घ) जिज्ञासा उत्तरम् =

(iv) 'जिज्ञासा' इत्यस्य अर्थ**:** कः अस्ति**?**

(क) श्रुतिपरम्परया (ख) भावानाम् (ग) आवश्यकता (घ) ज्ञातुम् इच्छा उत्तरम् =

प्रश्न =**8** निम्नलिखितं श्लोकं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् उत्तरत-**(**निम्न श्लोक को पढ़कर उस पर आधारित प्रश्नों के उत्तर लिखिए-**)** **5**

अभिवादनशीलस्य नित्यं वृद्धोपसेविनः
चत्वारि तस्य वर्धन्ते आयुर्विद्यायशोबलम् **||**

I. एकपदेन उत्तरत-**(**एक पद में उत्तर दीजिए-**) 1/2*2=1**

1) – अभिवादनशीलस्य कति गुणाः वर्धन्ते?

....

2) – केषां चत्वार: गुणाः वर्धन्ते?

....

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत-**(**पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए-**) 1*2=2**

1. अभिवादनशीलस्य वृद्धोपसेविनः च के के गुणाः वर्धन्ते?

....

2. कस्य चत्वारि गुणाः वर्धन्ते ? किसके चार गुण बढ़ते हैं ?

....

III. निर्देशानुसारम् उत्तरत-**(**निर्देश के अनुसार उत्तर दीजिए-**) 1*2=2**

प्रश्न **1.** श्लोके **'**शक्तिः**'** इत्यस्य पदस्य कः पर्यायः आगतः**?**

(क) बलं (ख) फ़लम् (ग) विद्या (घ) यशः उत्तरम् -

प्रश्न **2. '**वर्धन्ते**'** इति क्रियापदस्य कर्तृपदं श्लोके किम् आगतम्**?**

(क) अभिवादनशीलस्य (ख) चत्वारि (ग) नित्यं (घ) आयुः उत्तरम् =

प्रश्नः**9** रेखांकितपदानि अधिकृत्य प्रश्ननिर्माणम् कुरुत-**(**रेखांकित पदों के आधार पर प्रश्न का निर्माण कीजिए-**) 1/2*5=2.5**

(क) <u>सावित्रीबाई</u> कन्याभिः सविनोदम् आलपन्ती अध्यापने संलग्ना भवति स्म।

(ख) <u>सा</u> महाराष्ट्रस्य प्रथमा महिला शिक्षिका आसीत्।

(ग) सा स्वपतिना सह कन्यानां कृते <u>प्रदेशस्य</u> प्रथमं विद्यालयम् आरभत।

(घ) <u>सूर्यः</u> पश्चिमायां दिशायाम् अस्तं गच्छति ।

(ङ) जागरूकतया एव स्वच्छता <u>अभियानम्</u> अपि गतिं प्राप्स्यति।

प्रश्न**10** समानार्थकपदानि चित्वा लिखत **|** समानार्थकशब्द चुनकर लिखो |

1. पृथिव्यां **...................(**क्षितौ**,**पर्वतेषु**,**त्रिलोक्यम**)**
2. सुशोभते **...........................(**लिखते**,**भाति**,**पिबति**)**
3. बुद्धिमतां **........................(**विपश्चिजनानां**,**मूर्खाणां**,**पर्वाणां**)**
4. मयूराणां **.......................(**शिखिनां**,**पिकानां**,**मयूराणां**)**
5. अनेकेषां **.........................(**जनानां**,**बहूनां**,**वैज्ञानिकानां**)**
6. धरा**................................(**पृथ्वी**,**आकाशः**,**जलं**)**

12 . अधोलिखितानां पदानां चित्वा तद्भवपदानां कृते संस्कृतपदानि लिखत –**1 /2*6=3**

नीचे दिए गये शब्द संस्कृत मे लिखो **|**

	तद्भवपदानि	संस्कृतपदानि
यथा -	सात	सप्त

बहिन ....

संगठन ....

बाँस ....

आज ....

खेत ....

उद्योग ....

प्रश्न 13 विलोमपदानि योजयत-(विलोम पदों का मिलान कीजिए-) **½*5= 2.5**

पुरतः – विरक्तिः उत्तरम् –

स्वकीयम् – आगमनम्।

भीतिः – पृष्ठतः

अनुरक्तिः – परकीयम्

गमनम् – साहसः

प्रश्न =14 निर्देशानुसारम् उत्तरत-(निर्देश के अनुसार उत्तर दीजिए-) **½*5=2.5**

(क)'राम ' शब्दस्य प्रथमायाः एकवचने रूपं भवति। (राम शब्द के प्रथमा एकवचन में रुप होता है।)

। रामः ii रामं iii रामाः उत्तरम् –

(ख) 'बालकः' शब्दस्य प्रथमायाः बहुवचने रुप भवति। (बालक शब्द के प्रथमा बहुवचन में रुप होता है।)

i बालकाः ii बालम् iii बालकाय उत्तरम् –

(ग)बालिका ' शब्दस्य तृतीया एकवचने रुपं भवति ।(बालिका शब्द के तृतीया एकवचन में रुप होता है।)

i बालिकया ii बालिका iii बालिकाः उत्तरम् –

घ)'फ़ल ' शब्दस्य सप्तमी बहुवचने रूपं भवति ।(फ़ल शब्द के सप्तमी एकवचन में रुप होता है।

i फलेषु ii फ़लानि iii फ़लम् उत्तरम् –

ङ) अहम् **....................** वयम् । रिक्तपूर्तिं कुरुत (खाली स्थान की पूर्ति करो)

i त्वम् ii आवाम् iii यूयम् iv आवयो:

प्रश्नः15 मञ्जूषातःपदानिचित्वा नाट्यांशं पूरयत- **1/2 x 8=4**

पठामि , अस्माकं,किं,मम, त्वम् , मम , वदसि , गमिष्यामि

आदित्य:- 1.......... नाम: आदित्य: अस्ति ।

भवत: नाम 2....... ?

अम्बर: - 3................ नाम: अम्बर: अस्ति ।

अहम् अष्टमी कक्षायाम् 4 .... ।

एकांश:- 5................. कदा मातुलस्य गृहं गमिष्यसि ।

अम्बर:- अहम् तु शीतकालावकाशे मातुलगृहं 6......................।

नैन्सी – एकांश: 7............... विद्यालय: क्रीडाक्षेत्रे प्रथमस्थले आगत: ,किम् सत्यम् अस्ति ?

एकाश: - आम्, त्वम् सत्यम् 8.....................।